

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Kemikaalit; REACH-asetuksen (EY N:o 1907/2006) mukainen rajoitus koskien lyijyn käyttöä ammuksissa ja kalastusvälineissä

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Kemikaalit; REACH-asetuksen (EY N:o 1907/2006) mukainen rajoitus koskien lyijyn käyttöä ammuksissa ja kalastusvälineissä (E 32/2025 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Janne Pitkänen, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Hanna Korhonen, sosiaali- ja terveysministeriö
- apulaisjohtaja Jari Pigg, Suomen riistakeskus
- tuotekehitysjohtaja Miikka Tamminen, Sako Oy
- metsästysampumapäällikkö Jussi Partanen, Suomen Metsästäjäliitto
- kalatalousasiantuntija Juha Ojajarju, Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes)
- Suomen ympäristökeskus
- Nammo Lapua Oy
- Kalatalouden Keskusliitto
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Pääasiallinen sisältö

Komission ehdotuksella rajoitettaisiin lyijypitoisten ammusten ja kalastusvälineiden käyttöä, hallussapitoa ja markkinoille saattamista, jos ne sisältävät lyijyä 1 painoprosentin tai enemmän (me-

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2025 vp

tallina ilmaistuna). Ehdotukseen sisältyy useita poikkeuksia sekä merkintöjä, ampumaratojen autorisointia ja riskinhallintatoimia koskevia vaatimuksia.

Sotilas- ja muut viranomaiskäytöt (esimerkiksi poliisi, rajaturvallisuus ja tulli), ammusten testaamiseen ja tutkimukseen liittyvät käytöt sekä sisäampumaradoilla tapahtuva käyttö olisi lähtökohdaisesti rajattu rajoituksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Valtioneuvoston kanta

Suomi tukee yleisellä tasolla komission tavoitetta vähentää lyijyn käyttöä kuluttajakäytössä. Suomen tavoitteena on varmistaa, että REACH-asetuksen mukainen rajoitusehdotus mahdollistaa EU:ssa ja Suomessa tapahtuvan ammustuotannon ja ampumaradoilla osana puolustuskyvyn ylläpitämistä tapahtuvan ampumarjoittelun myös jatkossa. Suomi katsoo, että rajoituksen tavoitteiden saavuttamiseksi on tärkeä kiinnittää huomiota rajoituksen selkeyteen ja toimivuuteen, myös sen valvonnan näkökulmasta.

Suomi tukee komission ehdotusta koskien lyijyluotien markkinoille saattamista ja niiden käyttöä ampumaurheilussa, ja kannattaa erityisesti ehdotettua poikkeusta, jonka nojalla lyijyluotien käyttö ampumaradoilla ja lyijyluotien markkinoille saattaminen saavat jatkaa.

Suomi voi pääsääntöisesti hyväksyä komission ehdotuksen metsästyksessä käytettävien lyijypitoisten luotien osalta, mutta ehdottaa, että reunasytytteisille 22 kaliiberin luodeille tehtäisiin ennen 10 vuoden siirtymäajan päättymistä tarkastelu, jossa selvitetäisiin korvaavien materiaalien saatavuutta sekä verrannollista taloudellisuutta, että suorituskykyä.

Suomi pitää tarkoituksenmukaisena, että lyijyluodeilla varustettujen metsästyksessä käytettävien keskisytytteisten patruunoiden (centrefire bullets), joiden luodin kaliiperi on suurempi tai yhtä suuri kuin 5.6 mm, siirtymäajoissa sovellettaisiin pidempää kuin esitettyä kahdeksantoista kuukauden määräaika, jotta teollisuus ehtisi sopeuttamaan toimintansa kasvavaan EU:n laajuiseen kysyntään. Suomi tarkastelee tätä kuitenkin osana neuvotteluissa saavutettua kokonaisratkaisua.

Lyijyhauleja koskevan siirtymäajan osalta Suomi voi osoittaa tarvittaessa joustavuutta, pitää kuitenkin keskeisenä sitä, että markkinoilla olisi saatavilla siirtymäajan puitteissa korvaavia materiaaleja.

Suomi voi tukea yleisellä tasolla lähestymistapaa, jonka mukaan lyijyhaukien käyttö ampumaurheilussa ehdotetaan lähtökohtaisesti kiellettäväksi siten, että kiellosta on mahdollista poiketa tiettyjen edellytysten täytyessä.

Suomi kannattaa ensisijaisesti lähestymistapaa, jonka mukaan ampumaurheilussa käytettävien lyijyhaukien myyntiin, ampumaratojen autorisointiin ja tarpeellisten riskinhallintatoimien määrittelyyn liittyvät yksityiskohdat jätettäisiin jäsenmaiden omaan harkintaan.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Lyijyammukset

Komissio ehdottaa lyijyn käytön rajoittamista ammuksissa ja kalastusvälineissä. Vaarallisen kemikaalin valmistusta, käyttöä ja markkinoille saattamista sellaisenaan, seoksessa tai esineessä voidaan rajoittaa niin kutsutun REACH-asetuksen mukaisella komission täytäntöönpanoasetuksella. Lyijyhaulien käyttöä kosteikkoalueilla metsästettäessä on jo rajoitettu vuodesta 2023 alkaen. Komission ehdotuksen taustalla ovat lyijyn aiheuttamat haitat ihmisten terveydelle ja ympäristölle. Lyijy on luokiteltu muun muassa syöpää aiheuttavaksi ja neurotoksiseksi aineeksi, eikä altistumiselle ole pystytty osoittamaan turvallista alarajaa. Lyijyn tiedetään myös aiheuttavan myrkytyksiä linnuille, niitä saaliseläimenä käyttäville lajeille ja terveydellisiä riskejä riistalihaa käyttäville. Valiokunta pitää perusteltuna komission tavoitetta vähentää lyijyn käyttöä kuluttajakäytössä.

Valtioneuvoston tavoin valiokunta pitää tärkeänä varmistaa, että rajoitusehdotus mahdollistaa EU:ssa ja Suomessa tapahtuvan ammustuotannon ja ampumaradoilla tapahtuvan ampumarjoittelun myös jatkossa. Näitä tavoitteita on valtioneuvoston ansiokkaan ennakkovaikuttamistyön avulla saatu edistettyä. Päätös rajoittaa lyijyluotien markkinoille saattamista ja niiden käyttöä ampumaurheilussa on valiokunnan näkemyksen mukaan tasapainoinen ottaen huomioon siihen sisältyvä poikkeus, jonka mukaan lyijyluotien käyttö ampumaradoilla ja lyijyluotien markkinoille saattaminen saavat jatkoa.

Lyijyluodein tapahtuva ampumarjoittelu ja riittävän ampuraverkoston ylläpitäminen turvaavat paitsi vastuullisessa metsästyksessä tarvittavan ampumataidon ylläpidon myös viranomaisien, ampumaurheilijoiden ja reserviläisten ampumarjoittelun. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ampumaradoilla lyijyluodit ammutaan taustavalliin, jossa lyijystä aiheutuva riski on tarvittaessa hallittavissa teknisillä rakenteilla, eikä niissä olosuhteissa lyijyn mahdollinen hidas rapautuminen aiheuta riskiä ympäristölle. Komission ehdottama poikkeus, joka mahdollistaa lyijyluotien käytön ampumaradoilla, on tarkoitettu pysyväksi. Poikkeusta kuitenkin arvioidaan 10 vuoden päästä. Valiokunta korostaa aseluvan haltijoille avoimen ampumaratarjoittelun merkitystä maanpuolustukselle ja metsästykselle. Valiokunta puoltaa sitä, että myös ampumaratojen ulkopuolella sallitaan lyijyammusten käyttö, jos käytetään luotiloukkuja tai vastaavia rakenteita varmistamaan, ettei lyijyä pääse ympäristöön.

Ammustuotanto on keskeinen osa huoltovarmuutta. Komission ehdotus keskisytytteisten isojen kaliibereiden lyijyluotien käytön kieltämisestä 18 kuukauden siirtymäajalla vaikuttaa korvaavalla materiaalilla tuotettujen ammusten saatavuuteen Suomessa. Valiokunnan saamissa lausunnoissa on tuotu esiin, että patruunateollisuus tuottaa sekä siviili- että viranomais tuotteita samalla tuotantolinjalla, jolloin myös sotilas- ja viranomaiskäyttöön tarkoitetut ammuksiset valmistetaan vaihtoehtoisilla materiaaleilla. Tuotantoon tehtävät muutokset vaikuttavat panosten saatavuuteen ja hintoihin. Sitä kautta komission ehdotuksella on vaikutuksia huoltovarmuuteen.

Komission ehdotus keskisytytteisten isojen kaliibereiden lyijyluotien kieltämisestä ei varsinaisesti ole ongelmallinen metsästyksen kannalta esitettyä siirtymäaikaa lukuun ottamatta. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Suomessa valtaosa suurriistasta ammutaan jo lyijyttömällä

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2025 vp

luodeilla. Ongelmaksi muodostuu lyhyt siirtymäaika. Lausunnoissa on korostettu, että siirtymäajan puitteissa tulee turvata patruunateollisuuden mahdollisuudet valmistautua tuottamaan korvaavalla materiaalilla patruunoita Keski-Euroopan laajoja markkinoita varten. Näin voidaan taata se, että patruunoita riittää myös kotimaisille markkinoille kohtuulliseen hintaan. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan, jonka mukaan siirtymäaikaa on tarpeen pidentää, jotta teollisuus ehtisi sopeuttamaan toimintansa kasvavaan EU:n laajuiseen kysyntään.

Valiokunnan saamissa lausunnoissa on nostettu esiin eettisen ja vastuullisen metsästyksen tavoitteita palvelevia poikkeuksia. Lausunnoissa on yhtenevästi tuotu esiin vaikeus kehittää lyijyä tarkkuudeltaan korvaavaa materiaalia 22 LR kaliiperin (pienoiskiväärin) luoteihin. Lyijylyotien osu-matarkkuus on tärkeä tekijä haavakoiden syntymisen ehkäisemisessä. Lausunnoissa ehdotetaan-kin pysyvää poikkeusta pienoiskiväärin 22 LR -kaliiperisille ja sitä pienemmille reunasytteisil-le patruunoille, joita käytetään linnunmetsästyksessä. Komissio ehdottaa, että kyseisen patruuna-tyypin käytöstä luovutaan 10 vuoden siirtymäaikana. Valiokunta pitää asianmukaisena valtioneu-voston kantaa, jonka mukaan ennen 10 vuoden siirtymäajan päättymistä varmistetaan lyijyn korvaavien materiaalien saatavuus, taloudellisuus ja suorituskky. Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota saamaansa selvitykseen, jonka mukaan kokovaippaluotien käyttö linnustuksessa ja lyi-jylyotien käyttö hylkeenmetsästyksessä voivat jatkaa pysyvän poikkeuksen nojalla.

Lyijyhaulien kieltämisen osalta valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Suomessa lyijyhaulien käyttö vesilintujen metsästyksessä on ollut kiellettyä jo vuodesta 1996 lähtien. Vuodesta 2023 kosteikkoja ja niiden suojavyöhykkeitä koskevan kiellon johdosta lyijyhaulien käyttökielto on jo valiokunnan saaman selvityksen mukaan laajentunut koskemaan 30 prosenttia Suomen pin-ta-alasta. Komission ehdotuksen mukaan lyijyhaulien käyttö rata-ammunnassakin päättyy viiden vuoden tai, tietyillä ehdoilla, viimeistään 15 vuoden kuluttua. Lyijyhaulien käytön kieltäminen ampumarataolosuhteissa vaikuttaa metsästäjien ja muiden ampumaradan käyttäjien harjoitte-luun. Valiokunta pitää tärkeänä, että ampumaratakäyttö arvioidaan kansallisesti.

Erityisesti valiokunnan saamissa lausunnoissa korostuu huoli turvallisuudesta ammuttaessa vaa-katasossa taustavallia vasten. Kun ammutaan lähietäisyydellä oleviin metallimaaleihin, kovien lyijyä korvaavien materiaalien, erityisesti teräksen, käyttäminen ammuksissa aiheuttaa jopa mer-kittävän turvallisuusongelman ampujille ja toimitsijoille kimpoamisten vuoksi. Toisaalta tausta-valliin ammuttavat haulit eivät leviä laajalle alueelle, mistä syystä niistä ei aiheudu riskiä, jota ei voitaisi lyijylyotien tavoin hallita. Riskinhallinnan näkökulmasta ei ole tarpeen rajoittaa vaakata-soon ampumista. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan, jonka mukaan Suomi voi suhtautua lyijyhaulien käytön kieltämisen siirtymäaikaan joustavasti, kunhan huolehditaan siitä, että mark-kinoilla olisi saatavilla siirtymäajan puitteissa korvaavia materiaaleja. Valiokunta pitää tärkeänä, että jatkovalmistelussa kiinnitetään huomiota myös siihen, että lyijyn korvaavien materiaalien tu-lee olla kaikissa käyttötilanteissa turvallisia. Valiokunta korostaa ampumarataharjoittelun merki-tystä maanpuolustukselle ja metsästykselle.

Lyijy kalastusvälineissä

Valiokunta nostaa lopuksi vielä esiin lyijyn käyttöä kalastusvälineissä koskevat komission rajoi-tusehdotukset. Valtioneuvoston kannassa ei ole erikseen kiinnitetty huomiota näihin kalastusvä-lineitä koskeviin ehdotuksiin. Komissio on jaotellut ehdotuksessaan kalastusvälineet kolmeen

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2025 vp

ryhmään. Pienempien alle 50 g painavien vieheiden ja painojen käyttö kalastuksessa tulisi kielletyksi kolmen vuoden siirtymäajan jälkeen. Yli 50 g mutta alle 1 kg painoiset vieheet ja painot saivat olla käytössä kaksi vuotta pidempään. Painolankojen ja tarkoituksella irrotettavien painojen käyttö tulisi kielletyksi 6 kuukauden kuluttua säädöksen voimaantulosta. Siirtymäajat markkinoille saattamisen osalta olisivat samat kuin käytön osalta. Käyttöä ja markkinoille saattamista koskevat kiellot ja vaatimukset eivät kuitenkaan koskisi kalastusvälineitä, jotka on valmistettu sellaisista kupariseoksista, joiden lyijypitoisuus on korkeintaan 3 painoprosenttia.

Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää komission esittämiä rajoituksia pääosin perusteltuina. Valiokunta nostaa kuitenkin esiin tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutusten vähentämisestä annetun niin sanotun SUP-direktiivin toimeenpanosta kalastusvälinejätteen keräyksestä saadut kokemukset. Kalastusvälinejätteen keräyksestä tuottajayhteisölle aiheutuneet kustannukset ovat Suomessa maa- ja metsätalousministeriöltä saatujen tietojen mukaan siirtyneet ainakin osin kalastajille maksettaviksi tavalla, joka voi vaarantaa kalastuksen jatkuvuuden. Maa- ja metsätalousvaliokunta katsoi jätelain muutosta koskeneessa lausunnossaan (MmVL 26/2022 vp — HE 141/2022 vp), että kalastusvälineiden jätteenkeräyksen vaikutuksia kalastusvälineiden ja kalan hintaan tulee seurata, ja ennalta arvioitua suurempiin kustannuksiin tulee tarvittaessa puuttua. Valiokunta pitää vastaavasti nyt käsillä olevan komission ehdotuksen kannalta tärkeänä varmistaa muun muassa riittävien siirtymäaikojen avulla, että kalastusvälineiden käytölle ja markkinoille saattamiselle asetettavat vaatimukset eivät johda kalastusvälineiden hintojen nousun kautta kohuttomiin kustannuksiin eri kalastajaryhmille.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Maa- ja metsätalousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 10.6.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jenna Simula ps
varapuheenjohtaja Anne Kalmari kesk
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Janne Jukkola kok
jäsen Antti Kangas ps
jäsen Teemu Kinnari kok
jäsen Milla Lahdenperä kok
jäsen Anders Norrback r
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Timo Suhonen sd
jäsen Eerikki Viljanen kesk
jäsen Peter Östman kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Susanna Paakkola

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2025 vp
Eriävä mielipide

Eriävä mielipide

Perustelut

Komission ehdotuksella rajoitettaisiin lyijypitoisten ammusten ja kalastusvälineiden käyttöä, hallussapitoa ja markkinoille saattamista. Rajoitus perustuu Euroopan kemikaaliviraston (ECHA) ehdotukseen, jota myös Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) on kannattanut. Valtioneuvosto tukee komission tavoitetta vähentää lyijyn käyttöä kuluttajakäytössä. Komission ehdotukseen sisältyy kuitenkin useita poikkeuksia sekä pitkiä siirtymäaikoja ampumaurheilussa sekä metsästyksessä ja kalastuksessa. Kokonaisuudessaan komission esitys eikä valtioneuvoston sitä koskeva kanta ole mielestämme riittävän kunnianhimoisia.

Kannatamme lyijyhaulien ja -luotien sekä kalastuksessa käytettyjen lyijypainojen täyskieltoa. Siirtymäaikojen tulisi olla mahdollisimman lyhyitä. Mitä lyhyemmät siirtymäajat, sitä nopeammin vaihtoehtoiset tuotteet yleistyvät ja halventuvat niiden tuotannon laajentuessa. Emme yhdy valiokunnan lausunnossa esitettyyn näkemykseen lyijyhaulien ja -luotien käytön mahdollistamisesta ulkoampumaradoilla. Vaikka ymmärrämme tarpeen ylläpitää reserviläisten ampumataittoa ampumaharrastusten kautta, kyseinen komission esitys sulkee ulkopuolelleen sisällä tapahtuvan ampumaurheilun, eikä siten tekisi ampumataidon ylläpitämisestä mahdotonta. Arvioiden mukaan ampumaurheilu EU:ssa vapauttaa joka vuosi lyijyä luontoon noin 25 000 tonnin edestä. Kuten valiokuntakin lausunnossaan tunnistaa, lyijy on erittäin myrkyllinen raskasmetalli, joka myrkyttää eläimiä ja saastuttaa sekä maaperän että veden. EU:ssa kuolee nykyisellään noin miljoona lintua vuodessa lyijymyrkytykseen. Lyijyjäämät ruoassa sekä vesissä ja maaperässä ovat iso terveysriski myös ihmisille, karjalle ja kotieläimille. On ensiarvoisen tärkeää, että kaiken lyijyn päätyminen luontoon estetään. Esityksen soveltamisalan ulkopuolelle on rajattu myös ammusten viranomaiskäyttö, joten viranomaisten ampumataidon ylläpitämiseen esityksellä ei pitäisi olla merkittäviä vaikutuksia.

Lyijyhaulien ja -luotien kokonaiskielto olisi tehokkain tapa puuttua niiden aiheuttamiin erittäin haitallisiin ympäristövaikutuksiin. Samalla täyskielto helpottaisi huomattavasti myynti- ja käyttökiellon toimeenpanon valvontaa. Ratkaisu kohtelisi katsoaksemme tasapuolisesti niin ampumaharrastajia kuin metsästisyhteisöä ja kalastusta harrastavia tai sitä ammattina harjoittavia.

Valvontaan liittyvät toimivaltakysymykset tulee ratkaista kansallisesti kemikaalilain toimivaltasäännösten puitteissa. Ehdotettu rajoitus toisi todennäköisesti Tukesille uusia valvontatehtäviä - näiden vaatimat lisäresurssit ja osaaminen on turvattava asianmukaisesti.

Mielipide

Eedellä olevan perusteella esitämme,

että suuri valiokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2025 vp

Helsingissä 10.6.2025

Veronika Honkasalo vas
Tiina Elo vihr